

Değerli Meslektaşlarım

171 Ağustos'ta, jeolojik konumu nedeniyle "ülkemizin bilimsel kaderi" olan bir deprem daha yaşadık Büyüklüğü itibarıyla oldukça önem ölçüde can ve mal kaybına yolaçan deprem,, aynı zamanda toplumsal, ekonomik, siyasal, yönetsel ve kültürel coğrafyamızdaki fay zonlarını da açığa çıkartmıştır Bir doğa olayının, üstelik yer ve büyüklüğü tahmin edilebilen bir doğa olayının, toplumsal yapımızdaki derin kırıklar nedeniyle büyük bir felakete dönüşmesinin sonucudur yaşananlar, hırsarın insan ilişkisine sömürü ve kâr temelinde bakan dünya görüşünün, insan-doğa ilişkisine de bu faydacı mantığı ege- men kılmasının doğal uzantısıdır felaket "Azami kâfim temel şiar olduğu "bırakınız: yapınlar"cı sosyo-politik sistemin iç yüzü depremle bir anda (bir .kez daha) deşifre edilmiştir. Çünkü depremi baskı altına alamazsınız, mezarda emekli edemezsiniz; Kızıl meydanında gaz bombalarıyla zehirleyemez, coplayıp "içeri" tıka- maz, velhasıl onu sustura- mazsınız. Çünkü depremi **doğa olayımın»** gözleme,, deneye ve sorgu- lamaya dayalı bilimsel düşünüşe bu evrimle varılıyor. Bilimsel geliş- meler uygulamada, mühendislik tasarımı- larıyla insanın yaşa- mını kolaylaştırıcı, güzelleştirici ola- naklar sunuyor, Me- zopotamya'daki ilk **kenler ve dev sira- ma kanalanından gi- nm Ozdeki barajlara,** aynı zamanda teori ve pratiğini» bilim ve mühendisliğin eşsiz örneklerini yansıtıyor. İnsan doğayla ilişkisini bilimin ışığında düzenle- meye çalışıyor.

Doğa bilimleri doğanın derinlik- lerindeki gizemi, iç dinamiği,, değişme ve gelişme yasalarını bir bir bulup çıkartıyor, insanlığın yararına sunuyor. İnsanoğlu doğay- la ilişkisini binlerce yıllık, bilgi birikimi ve deneyiminden süzdüğü bilimsel akla düzen

*Hoş geldin bebek
Yaşama sırası sende.
Senin yolunu gözlüyor
Kuşpalazı, boğmaca
Kolera, çiçek, sıtma,
Yürek enfarktı, kanser falan,
İşsizlik, açlık falan.*

*Senin yolunu gözlüyor
İş kazası, yerdepremi, kuraklık falan.
Nazım HİKMET*

lemeye çalışıyor, Maddi gereksinimlerini karşılayabilmek, toplumsal yaşamı sürdür- bilmek için doğanın yasalarını anlamaya ve yaşamını kolaylaştırmak için: bu yasaları uygulamaya çabalyor. Üretici güçler Mim- deki kuramsal ve uygulamalı ilerlemelerden etkilenerek gelişiyor. Üretici güçlerin değiş- mi üretim biçiminin,, giderek toplumsal düzenin değişimine yol açıyor. IB» süreç insanoğlunun düşünsel evrimine de yansıyor..

Doğa olayları karşısında çaresiz insanın sihrisel düşünüşünden,, dinsel düşünüşe ve nihayet akılcı düşünüşe bu evrimle varılıyor. Bilimsel geliş- meler uygulamada, mühendislik tasarımı- larıyla insanın yaşa- mını kolaylaştırıcı, güzelleştirici ola- naklar sunuyor, Me- zopotamya'daki ilk **kenler ve dev sira- ma kanalanından gi- nm Ozdeki barajlara,** aynı zamanda teori ve pratiğini» bilim ve mühendisliğin eşsiz örneklerini yansıtıyor. İnsan doğayla ilişkisini bilimin ışığında düzenle- meye çalışıyor.

Örnek olsun» bir bilim dalı olarak Jeoloji geniş anlamda gezegenimizin, dar anlamda ise üzerinde yaşadığımız taşkürenin bileşimi-

ni, yapısını ve tarihsel gelişimini araştırır. Yerküredeki tüm fiziksel ve kimyasal değişimler jeolojinin konusunu oluşturur. Kayaçların oluşmasından farklılaşmasına, dağ oluşumundan yeraltı sularına, maden yataklarından! endüstriyel hammaddelere kadar bir dizi olgu jeolojik bir kurgu olmadan anlaşılabilir. İnsan yaşamını dolayım! olarak ilgilendirdiği düşünülen dalha birçok olgunun yanı sıra» büyük can ve mal kaybına yol açan deprem, heyelan, yanardağ faaliyetleri vb., doğal olaylar jeolojinin yaşamsal önemini ortaya koyar. Öyle ki günümüzde bir uzman- lık alanı olarak, "Afet Jeolojisi" kavramı yer- leşmeye başlamıştır Şüphesiz jeolojik araştırmalarda diğer bilim dallarından (fizik, kimya,, biyoloji, coğrafya, vb.) yaygın olarak yararlanılır., Sonuçta oluşturduğu bilimsel senteziyle jeoloji, insanlığa- doğrudan hizmet veren mühendislik tasarımlarına temel oluşturur. Kentel ve endüstriyel yerleşim alan- larının saptanması, kentlerin» hatta ülkelerin gelişim bölgelerinin seçilmesi» yol-baraj-tünel vb. büyük mühendislik yapılarının inşası» maden,» endüstriyel hammadde ve su kay- naklarının aranıp bulunması ve işletilmesi her türlü yapılaşmada zemin etütlerinin gerçekleştirilmesi, çevrenin kirlilikten korun- ması ve geliştirilmesi gibi daha 'birçok yaşamsal konu jeoloji mühendisliğinin doğru- dan uygulama alanını oluşturur., Sonuç olarak jeoloji insanın dolayla ilişkisini düzenleyen başlıca biir dalıdır. Peki o zaman bu düzenleme neden sağlanamıyor?

Çünkü insan "doğada, yalnız değil. Diğer insanlarla ve canlılarla birlikte yaşıyor., Toplumsal bir yaşam sürdürüyor. İnsan insanla ilişkisi, yani üretim ilişkileri, insan- doğa ilişkisini etkileyebilir., hatta belirleye- biliyor. Doğal olayların büyük felaketlere dönüşmesine yol açabiliyor.

Toplumsal bilimler toplumsal yaşamın içsel yasalarını, değişim ve gelişim dinamik- lerini, insan-toplum ilişkisini, toplumsal örgütlenmelerin tarihsel gelişimini inceliyor, İnsanın bir maymun türünden evrimleşerek geliştiğini one süren İbni Haldun'dan, sınıfsız ve sömürsüz bir dünya müjdecisi Kari

Maoc'a değin büyük toplumbilimci!; uygar toplumun farklı çıkanlara sahip sınıl ve katmantardan oluştuğunda birleşirler. Bu çıkar farklılığı,, tıpkı doğal depremlerdeki plaka ve plakacılar arasında olduğu gibi,, gerilimler yaratır. Toplumsal mücadeleler bu gerilimden kaynaklanan küçük sarsıntılara benzer. Baskı ve sömürünün şiddeti, ezilenlerin örgütlülük derecesi ve direnci bu sarsıntıları toplumsal bir depreme, devrime dönüştürebiliyor. İnsanlık tarihi üretici güçler ve üretim ilişkileri arasındaki gerilimden kaynaklanan enerji birikiminin binlerce, milyonlarca insanın ölümüne yol açan devrim ve savaşlarla aşıldığını, ancak gerilimin asıl nedeni ortadan kalkmadıkça bir üst aşamada yeni sarsıntıların, toplumsal depremlerin oluştuğunu gösteriyor.

Kimi siyasal bilimciler toplumsal sarsıntılara ve depremlere yol açan eşitsizlikleri, sömürüyü ve baskıyı görmezden geliyor, gizlemeye çalışıyor. "Doğal" ya da "takdiri ilahi" olarak karşılıyor. Liberaller "doğal" karşıladıkları eşitsizliklerin gelişmenin dinamiğini oluşturduğunu öne sürerek, sonuçta güçlülerin ayakta kaldığı bir sosyal Darwinizm önerisi olan "heoliberalizm" ıstarak ezilenlerin önüne sürüyorlar, ötokratik, totaliter ve faşist bir toplumsal düzenden yana olanlar "beş parmağın beşi de bir olmaz" gibi "bilimsel" yaklaşımlarla bu adaletsizliği takdir ilahiye bağlıyorlar. Her durumda işsizlik ve can güvenliği korkusu, eğitim, din, medya ve türlü manipülasyonlarla toplumsal sarsıntılar gizlenmeye, baskı altına alınmaya, geciktirilmeye çalışılıyor.

Ancak toplumsal gerilimler ve sarsıntılar devam ediyor. Doğal depremin korkutuculuğu bir anda olması ve saniyeler içerisinde binlerce canın yokoimasına, yaralanmasına ve maddi hasara yol açmasında yatıyor. Üstelik bu acı tablonun milyonlarca insan tarafından anında görülmesi şokun kitlesel boyuta ulaşmasına neden oluyor. Saklanacak, gizlenecek» geciktirilecek bir olgu değil

depren. Peki toplumsal gerilimleri yaratanı açlık, işsizlik, sağlıksız iş ve yaşam koşulları, eğitimsizlik, yetersiz beslenme, salgın hastalıklar, silahlı savaşlar yüzünden milyonlarca insanın "doğal yaşamları;" tamamlamadan yittiği de bir gerçek değil mi? Gelişmiş kapitalist ülkelerle geri kalmış ülkelerdeki ölüm yaşları arasındaki fark, mazlumlara yaşamından çalınmış yıllar değil midir? Uzağa gitmeyim ulusal gelirin % 55'ini alan % 20'lik nüfusla % 4,5'ini paylaşan % 20'lik nüfus'un bırakın dünya nimetlerinden yararlanma oranını, dünyada kalma sürelerini karşılaştırm., Ve o zaman düşünün siyasal iktidarın tam da depremin kanlı vahşeti yaşanırken, insanları mezarda emeklilik: mahkum eden yasayı çıkarmaktaki aciiyet ve maharetini. Siyasal afet doğal afeti fırsat

bilmiştir ve bu "nebbas" tavrını ihale vurgunlanıya, felaket istismarıya sürdüreceğe benzermektedir.

Depremin felakete dönüşmesi yıllardır izlenen ekonominin politikalar ve onun toplumsal dokuda yarattığı basarların doğal sonucudur. İmar yasalarını aklı ve bilime değil siyasal rant hesaplarına dayanarak hazırlayan müteahhit politikacılar ya da müteahhit partileri, temel amaçları en yüksek kâr olan müteahhitlerle kaynaşmış merkezi ve yerel yönetimler,, insanları açlık ve baskıya mahkum ederek göçe: zorlayan devlet köylerinden, yurtlarından kopmuş insanları, hiçbir eğitim yatırımında bulunmadan sefalet ücretiyle çalıştıran inşaat şirketleri, zeminden yapıya kadar sürecin hiçbir yerinde denetim görevini yapmayan, denetlese de çıkar karşılığı görmezden gelen kamu görevlileri" aldıkları eğitim ve meslek etiğini yok, sayarak uygun olmayan projelere imza atan kamu görevlileri, bunca hırsızlık,, soygun,, talan ve açıkça cinayeti mukadderat olarak yorumlayan politikacılar, bürokratlar ve bunları yetiştiren eğitimi sistemi, maddi ve siyasal rant peşindeki poli-

tikacılar ve kamu çıkarı yerine makamlarını muhafaza etmek için bunların emrinden çıkamayan kamu yöneticileri, bürokratlar, bilgi, deneyim» hakkaniyet ve liyakata bağlı değil» siyasal uşaklığa dayalı bürokrat atamaları ve böylece çöken yönetsel sistem. Silahlanmaya dünya üçüncüsü olacak kadar para harcayan bir militarist anlayış» halkın büyük bir kesimi için ölüme varabilecek kutsal bir görev olarak sunulan askerlik hizmetinin varsıllar için parayla satın alınabilecek bir meta"ya dönüştürülmesi, üstelik bunun için depremin fırsat bilinmesi Tıpkı emeğiyle geçinenleri açlığa, yoksulluğa, emekli olmadan ölmeye mahkum eden Sosyal Güvenlik Yasası gibi.... Ve tüm bunları sorgulamayan, eşitsizlikleri» talanı, rüşveti, açlığı, yoksulluğu kuzuların sessizliğiyle karşılayan bir tebaa ruhu... Necip milletimizin doğasında olmadığına göre» tüm bu ahlaki yozlaşmalar, toplumcu değerlerin yitimi, adaletsizlik ve haksızlıklara karşı durma erdeminin tükenişi, güvensizlik ve toplumsal çözülme eğilimlerinin! maddi» bir temeli olsa gerek. Adına ister "yeni sağ" deyin, ister 50 yıllık rünyetçihmuhafazakar-iberal ekonomi politikalar.

... Muhabir, çocuğa, depremi sırasında neler hissettiğini sordu. Çocuk irileşmiş gözleriyle yaşadıklarını, korkularını anlattı Muhabir "senin kardeşlerin var mı?" diye sordu, Çocuk "var" dedi ve hiçkırarak ekledi "di..." Küçük Ali'nin hecelerini kesen fay, sadece bir an yüreğimizi acıtıp geçmesin. Yüreğimize ve beynimize kalıcı depremler oluşturursun,. Aklımıza, bilimimize ve mühendisliğimize yazılın,. Yazılın ki, insanoğlunun doğayla ilişkisinin piyasanın acımasız kâr hesaplarına bırakılmasına izin vermeyelim

İnsanın insanla ilişkisi olmadığı, sınıf-sız» sömürsüz düzende toplumsal depremler maddi: temeliyle birlikte yok olup gidecek. İşte o zaman toplum-doğa ilişkisi Ali ve kardeşleri gözetilerek düzenlenecek. Bir başka dünya var. Çok yakınımızda., Hem de bu faylı,, depremdi, aletli, fani yeryüzünde... •Aklımız, bilimimiz ve insanlığımız kadar yakın...

Enekle, İasth, İimit

YİNE İİİM KURULU

Foto: AA arşivinden

Depremim yıktığı bir köy şu yanda
bir çatmın çürük direkleri dehşetle fırlamış
öteden çamur yığınûsi şeklimde
bir zemim katımın
yıkık temelleri görünmekie
uzakta bir mesken
yere doğru eğilmiş, hemen yıkılacak;
önünde bir kadım...
oof, artık istemem germek

Bu tablo kalbimi kışkırtmak içinse yeter;
tasarlayamam bir yürek,
olsuda tann tanımaz
olsa da kaba ve pis,
ki böyle bir duruma
görüp de sızlamasın...
şimdi sil bu görüntüyü
bu yas tablosunu
her türlü dehşetiyle alın,
şu saygı değer vatanım
soğuk bir köşesine;
bütün o yürek parçalayıcı görünümü
bir de katın kar örtüsüyle ertüm M,
titresin de yime
"içimde saklayarak
felaketinin yakıcılığını-
yabama gezlere göstermesin sefaletini.*
nasıl dayanır karşısında bumun,
bu gözyaşı dolu üzücü sahnenin
biraz hamiyet
ve mamayla sızlanan temiz yürek . "

Berin iniltili çarpıntularla.
toprağım göğsü üzümtülerimi söyler •
bu elemeler tablosuna
sizin de kalbimiz elbet acır değil mi? •
verin
verin şu dullara • " " •
yoksul imlan şu yetimlere
verim • • •
inlejšlerine son şu bir yığın insanım*»»

Tevfik Fikret, 1897 Balıkesir Depremi
(Tavır Dergisi,, Ekim '99)